

* ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ *

► ΤΟ ΓΕΡΑΚΙ ◄

στεφανώνουν τὰ Ἑλληνικὰ ὄρη, τὸ κάστρον τοῦ Γερακίου.

Εἰς τὸ κάστρον περισφύζονται πύργοι καὶ ἐπάλξεις καὶ κρύπται καὶ δεξαμεναί. Εἰς τὸ μέσον δ' αὐτοῦ ναὸς διεγείρων ζωηρότατον τὸ ἐνδιαφέρον, — ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου — μὲ ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τοιχογραφίαν περιέχον, μ' ἐμβλήματα φραγκικὰ καὶ βυζαντινὰ καὶ μὲ ἐν θανμάσιον εἰκονοστάσιον, ποικιλοτρόπως καὶ χαριέστατα ἐκ παρόνου λίθου γεγλυμένον.

Εἰς τὴν ἐτέραν ἄκραν τοῦ ὄρους ἄλλοι ναοί, μικροὶ μὲν, ἀλλ' ἀξιολογώτατοι, καὶ πολλὰ ἐρεῖπια μικρῶν οἰκημάτων — λείψανα πύργων μιᾶς στρατιωτικῆς σκοπίας.

Ἀλλ' ἰδιαζόντως εἰς τοὺς πόδας τοῦ κάστρου, τοὺς ἐστραμμένους πρὸς τὴν σημερινὴν κωμόπολιν τοῦ Γερακίου, ἀληθῆς φραγκοβυζαντινὸς συνοικισμὸς ἀπλώνεται εἰς ἐρεῖπια παντοειδῆ, — ναοὺς, οἰκήματα, στρατώνας — πλήρη ἐνδιαφέροντος, μάρτυρας οἰωπηλούς καὶ μυστηριώδεις ἐνὸς βίου καὶ μιᾶς κοινωνίας γεμάτης ἀπὸ ζωῆν πολυθρόνον καὶ παράδοξον. Φράγκοι καὶ Βυζαντινοὶ ἀπετύπωσαν ἐκεῖ ἀνεξάλειπτα τὰ ἴχνη τῆς συμβίσεως αὐτῶν.

Κάτω, εἰς τὴν τερπνὴν καὶ ἀξιάγαστον διὰ τὴν εὐγένειαν τῶν σημερινῶν Γερακιτῶν κωμόπολιν, εἶναι ἐσπαρμέναι ἔδω καὶ ἐκεῖ κρήναι καὶ πύργοι μεσαιωνικοί, ἐκκλησιαί βυζαντιναὶ μὲ ρυθμοὺς ποικίλους, μὲ τοιχογραφίας ἀξιοσπουδάστους, μὲ κοσμήματα ποικιλότροπα καὶ μὲ ἐπιγραφὰς ἀποκαλυπτικὰς ἐνὸς ἐντελῶς ἀγνώστου ἔως σήμερον ἱστορικοῦ βίου.

★

Ἀγνώστον ἦτο καὶ ἄσμοιον τὸ ὄνομα τοῦ Γερακίου. Ἐξάφνα μίαν ἡμέραν, μὲ ἀποστέλλει ἡ Γενικὴ Ἐφορεία νὰ ἐξερευνήσω αὐτὸ μαζὶ μὲ τὸν Μυστρᾶν, τὸ Γεράκι, καὶ νὰ τὴν πληροφορήσω τί πρέπει νὰ γείνη διὰ νὰ περισώθουν καὶ λάβουν τὴν ἐμπροσθεν μεσαιωνικὴν μορφήν των τὰ φραγκοβυζαντινὰ μνημεῖα του. Μὲ τὴν ψυχὴν σκιρτώσαν ἀπὸ ἀγωνιώδεις ἐνδιαφέρον, ἀνελθὼν ἐπὶ ὁροπεδίῳ πενθοφύτῳ, ἀγνάντεψα μακρὰν ἀναδύμενον, ἀνὰ μέσον τῶν προῶν χιονωδῶν νεφυδρίων, τὸ βουνὸν τὸ δικόρυμβον καὶ τὸ κάστρον τοῦ Γερακίου καὶ τὴν στενὴν κοιλάδα τοῦ Ἑλους, τὴν ὁποίαν σιγηλὸς διαρρέει, κουρασμένος ἀπὸ τὸν μακρὸν του δρόμον, ὁ πλυνδύνας Εὐρώτας.

Κανεὶς δὲν ἐγγώριζε τὸ Γεράκι. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς περιηγητάς, οὔτε τοὺς ἀρχαιότερους οὔτε τοὺς νεωτέρους, κανεὶς ἀπὸ τοὺς βυζαντινολόγους δὲν ὠμίλησεν οὔτε διὰ τὴν σημερινὴν κωμόπολιν, τερπνὴν, ἀλλὰ χαμένον μέσα εἰς τὰ βουνὰ χωρίον, οὔτε διὰ τὸν ποικίλον ἐκεῖνον παλαιὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος προβάλλει ἀπὸ τὰ παντοειδῆ καὶ ἀπάνταχοῦ ἐσπαρμένα ἐρεῖπιά του.

Ἄλλοτε θέλω περιγράψει καὶ εἰς τὸ πολὺ κοινόν, τὸ ὁποῖον θέλγεται ἀπὸ τοὺς ἀγνώστους τῆς ἱστορίας κόσμους, τὰ φραγκοβυζαντινὰ ἐρεῖπια τοῦ Γερακίου, καὶ διηγηθῇ τὴν ἀποκαλυπτικὴν των ἱστορίαν. Τώρα θέλω ἐγγίσει ἐπιτροχάδην μερικὰς κορυφὰς τοῦ ἀγνώστου καὶ μυστηριώδους ἐκεῖνου, τοῦ ἐκ τοῦ σκότους τῶν αἰώνων καὶ ἐκ τῶν ὁρέων τοῦ Πάρνωτος ἀναπηδῶντος κόσμου ἐρεπίλων καὶ ἱστορίας.

Ὁ περιμήκετος Ταῦγετος καὶ τὰ νάματα τοῦ Εὐδρώτα ἔθρυσαν τὸν πολεμοχαρέστατον λαὸν τοῦ κόσμου. Ἡ χώρα τοῦ Ταῦγετος καὶ τοῦ Εὐδρώτα περιέθαλψε τὴν μεγάλην ἀπόπειραν τῆς ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως, καὶ ἐνεκμύνησε τὴν νεωτέραν φάσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνότητος — Ἀκρόπολις ἀποδειχθεῖσα τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ.

Τὸ μέγα τοῦτο ἱστορικὸν διδάγμα παρέδωκεν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τρανὰ τεκμήρια, — τὰ μνημεῖα τοῦ Μυστρᾶ καὶ τοῦ Γερακίου. Εἰς τὸν Ταῦγετον καὶ τὸν Πάρνωνα ἦλθον μεριστᾶνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ νὰ προσλάβουν νέαν ζωὴν καὶ νὰ χύσουν νέον αἷμα εἰς τὸ κεκμηκὸς βυζαντινὸν των σῶμα, νέον αἷμα σφριγῶν ἀπὸ τὴν δρόσον τῶν παρθένων ὁρέων καὶ ἀπὸ τὴν ρώμην τῶν δοσεμβίων κατοίκων τῆς Λακεδαιμονίας.

★

Μία μεγάλη λεωφόρος ἦγεν ἀπὸ τοῦ Μυστρᾶ εἰς τὴν Μονεμβασιά, διὰ τῆς ὁποίας ἡ πρωτεύουσα τοῦ δεσποτάτου συνέκρινε διαρκῶς μὲ τὴν πρωτεύουσαν τῆς αυτοκρατορίας.

Εἰς τὸ μέσον τῆς λεωφόρου ταύτης ὑψώοντο τὸ κάστρον τοῦ Γερακίου, — τὸ Γεράκιον τοῦ βυζαντινοῦ χρονογράφου. Τὸ φραγκικὸν τοῦτο κάστρον μὲ τὸν Μυστρᾶν ἠγαγκάσθη ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς. Ἀπὸ τότε, ἀπὸ τὰ τέλη τῆς ιγ', ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς ιδ' ἐκ. ἤρχισαν νὰ συνοικίζονται ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὁ Μυστρᾶς καὶ τὸ Γεράκι.

Εἰς τὸν Μυστρᾶν οὐδὲν ἀπολύτως φραγκικὸν κτίσμα ὑπάρχει πλὴν τοῦ κάστρου καὶ τοῦτο ἀκόμη βυζαντινοὶ τεχνίται τὸ ἐκτίσαν. Οἱ Φράγκοι μόνον εἰς τὸ κάστρον ἐποποθέτησαν μικρὰν φρουρὰν ὥς σκοπιάν. Διὰ νὰ διαλύσω ἱσοκοπισμένας ἀντιλήψεις περὶ τοῦ Μυστρᾶ, πρέπει νὰ κηρύξω ἀπεριφράστως ὅτι οὐδὲν φραγκικόν, ἀλλὰ τὰ πάντα εἰς τὸν Μυστρᾶν εἶνε γνήσια ἑλληνικά.

Τὸ ἀντίθετον ὁμῶς συμβαίνει εἰς τὸ Γεράκι. Τὰ

μνημεία, τὰ ἐπὶ λίθων ἢ τοιχογραφιῶν κοσμήματα καὶ ἐμβλήματα, ἢ ἐκφρασίς τῶν εἰκόνων, τὸ πᾶν ἐκεῖ δεικνύει κάποιαν φραγκικὴν ἀτμόσφαιραν.

Κατὰ ποῖον τρόπον διεμορφώθη, καὶ πῶς συνεχρώτισθη μετὰ τῶν ἐγχωρίων ὁ ξενικός αὐτός βίος; Δὲν εἶνε καιρός ν' ἀποκριθῶ εἰς τὸ ἐρώτημα. Τοῦτο μόνον τονίζω τώρα: τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ Παλαιολόγοι εἶδον νὰ τοὺς ἐκφενύγῃ ὁ Μυστράς, ἤγειραν ἄλλον Μυστράν ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ τοῦ Πάρωνος, εἰς τὸ μέσον τῆς λεωφόρου, ἣ ὁποία συνέδεεν αὐτοὺς μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν, πλησιέστερον πρὸς αὐτήν, πλησιέστεραν πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἤλπιζον δυνάμεις καὶ σωτηρίαν.

Δὲν πρέπει νὰ συγκρίνωμεν ὥς πρὸς τὴν οὐνοδαίοντητα ὑπὸ ἱστορικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ἔποιν τὸν Μυστράν καὶ τὸ Γεράκι. Ἄλλη ἡ σημασία τοῦ Μυστρά καὶ ἄλλη ἡ τοῦ Γερακίου. Μεγαλοπρεπέστερα εἶνε τὰ μνημεία τοῦ Μυστρά: γοητευτικώτερα εἶνε ἡ ποικιλία καὶ ἡ χάρις τῶν βυζαντινῶν ρυθμῶν του· ἀβροτέρα εἶνε ἡ τέχνη τῶν τοιχογραφιῶν, αἱ ὁποῖαι ὥς τάλης ποικιλόχρωμος ἐπιστρωννύουν τοὺς τοίχους του. Τὸ Γεράκι ὁμως παρουσιάζει περισσότερον ἀξιοσπούδαστα ἱστορικὰ καὶ τεχνικὰ ζητήματα.

Εἰς τὸν ἱερόν βράχον τοῦ Μυστρά ἔγεινεν ἡ ἀπαρχὴ ἐνὸς μεγάλου κινήματος ἀναγεννήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου. Εἰς τὰ βουνὰ τοῦ Πάρωνος ἦλθε νὰ ἐκπνεύσῃ τὸ κίνημα τοῦτο καὶ ν' ἀναδώσῃ τελευταίαν ἀναλαμπήν. Ἄλλ' εἰς τὸν Μυστράν δὲν ἐπάτησεν ἄλλος ποὺς Φράγκου ἢ ὁ ποὺς ὀλίγων ἀγροίκων στρατιωτῶν τοῦ Βιλλαρδουίνου. Εἰς τὸ Γεράκι ὁμως, ὅπου ἦλθε νὰ ξεφυχήσῃ ἡ πνοὴ τῆς ἐθνικῆς ἀφυπνίσεως, συνήντησεν ἐκεῖ καὶ ἐξωγογήθη ἀπὸ βίον παλαιότερον βυζαντινόν, ἀπὸ βίον νεώτερον φραγκικόν—καὶ τοῦ Γερακίου τὰ μνημεία διέσωσαν εἰς ἡμᾶς ἀκραιφνεστέραν, ἀλλὰ καὶ περιπλοκώτεραν τὴν εἰκόνα, τοῦ πολυμυτοῦς παραδοξοτάτου μοραϊτικοῦ βίου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τοῦ ἀπορρέουσantos ἐκ τῆς φραγκοβυζαντινῆς συμβιώσεως.

Ὁ βίος αὐτός, ἐὰν ἐξηκολούθη συνανξανόμενος, θ' ἀπέληγεν ἴσως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς μεγάλης Ἑλληνικῆς θαλασσίας αὐτοκρατορίας, ἀντιρρόπου ἐν τῇ μεσογείῳ πρὸς τὴν Ἀγγλικήν—αὐτοκρατορίας Ἑλληνικῆς, δίδου ταχέως οἱ σιδηροὶ, ἀλλὰ βάρβαροι ἱππῶται, προσδίδοντες τὸ πολεμικόν των μένος, θ' ἀπερροφῶντο ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Μιάς τοιαύτης Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἐκπηδοῦν μάρτυρες ἀρνευθεῖς,—ἀλλ' ἀποτυχεύσης ἀποπείρας ἐννευσμένα τεκμήρια,—τὰ μνημεία τοῦ Γερακίου.

★

Τί θέλουν τὰ φραγκικά ἢ καὶ βυζαντινὰ ἐκεῖνα ἐμβλήματα εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ εἰς τοὺς

ἄλλους ναῖσους παρὰ τὸ κάστρον; Τί θέλουν οἱ πολεμικοὶ ἄγιοι τῶν ναῶν φέροντες κοσμήματα μεσαιωνικά, καὶ ἡ ἄλωδις τῆς Ἱερουσολῆς μετὰ τοὺς ἐφορμῶντας ἱππεῖς ὀπλισμένους ὥς τοὺς σιδηροχίτωνας Φράγκους ἱππῶτας; Γοητευτικὰ ἱστορικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ προβλήματα.

Σκηναὶ ἀγιογραφικαὶ πρωτότυποι, τύποι ἀγιογραφικοί, τοὺς ὁποίους οὐτε εἰς τὸν Μυστράν, οὐδὲ εἰς τὴν μεσαιωνικὴν Δύσιν εὗρισκεις, πολῦτοιμοι διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς εἰκονογραφίας, μετὰ χλιδὴν ἀτελείωτον διακοσμήσεων, ἐπιστρωννύουν πολύχρωμοι τοὺς τοίχους καὶ τοὺς θόλους τῶν ναῶν τοῦ Γερακίου.

★

Δίπλα εἰς αὐτὰ τὰ κειμήλια τὰ φραγκικά, τὰ βυζαντινὰ τῶν ὑστάτων χρόνων, ἄλλα παλαιὰ χριστιανικά, θαμμένην ὑπὸ σωροὺς ὀστέων, ἀνεῖρον εἰκόνα Γερακίου τοῦ τοῦ ἐ' αἰῶνος. Ἡ ἡρεμία καὶ γλυκεῖα φουσιογενεμία τοῦ προσεσχυομένου κίττου τοῦ ναῖσκου παριστάνει τύπον ἑλληνικὸν γνήσιον, νομίζεις πατέρα τινὰ κοιμημένον σημερινοῦ Γερακίου. Ἐσκιρτήσεν ἡ ψυχὴ μου, ὅταν προσέβλεψα τὴν γαληνιαίαν ἐκείνην μορφήν, καὶ ὅταν ἐδιάβασα τὴν χρονολογίαν τῆς ζωγραφίσεως αὐτῆς: ἡ εἰκονικὴ αὕτη τοιχογραφία ἀληθῆς φωτογραφία Πελοποννησίου ἀνδρός, ἐξωγραφηθὴ τὸ 1453: ἡ εἰδὼς τῆς μεγάλης ἐθνικῆς καταστροφῆς δὲν ταράσσει ἀκόμη τὴν εὐέλπιν γαλήνην τοῦ δεομένου Γερακίου.

★

Τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον διεσώθησαν τόσα τεκμήρια ἐποχῶν ποικίλων τοῦ πολυκνυμάντου ἱστορικοῦ βίου τοῦ ἔθνους, θέλει καταστήσῃ προσεχῶς ἀντικείμενον εὐλαβοῦς μερίμνης ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία. Διὰ πάσης δαπάνης καὶ μετὰ πάσης στοργῆς θέλουσι περισωθῇ καὶ εὐπεριποίητὰ ἱστορικὰ ἐκεῖνα κειμήλια. Πᾶν μνημεῖον μετ' ἀκριβείας θέλει μελετηθῇ καὶ καταστῇ γνωστὸν εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον, καὶ οὕτω διὰ τοῦ Γερακίου θέλει εὐρυνθῇ τὸ ἔδαφος τῆς ἱστορίας τῆς κληρονομίας.

Εἰς τὸ Γεράκι πτερυγίζει, ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ βουνὰ τοῦ Πάρωνος καὶ τοὺς δόνακας τοῦ Εὐρώτα, ἡ ἡχώ τοῦ πολυκνυμάντου βίου τῶν πατέρων τῆς παραδόξου φραγκοβυζαντινῆς κοινωνίας τοῦ Μορέως, ἡ μεμακρυσμένη ἡχώ τῆς μεγάλης ἀποπείρας πρὸς ὑστάτην ἐθνικὴν ἀνέγερσιν· ἀλλ' ἰδίως ἐπιπνέει ἀβρόως τὸ μεγαλεῖον τῆς ἡρέμου ἐλπίδος τῆς ἐκνεύσεως ἐθνικῆς ψυχῆς, τὸ ὁποῖον ἀπετυπώθη εἰς τὴν ὥραν καὶ ἑλληνοπρεπὴ μορφήν τοῦ τελευταίου Γερακίου τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

Σ Κ Ε Ψ Ε Ι Σ

Ἡ ζωὴ εἶνε ταξίδι, τὸ ὁποῖον εὐχαρίστως κάμνει κανεὶς μετὰ σύντροφον, ἀρκεῖ ὁ σύντροφος νὰ μὴ εἶνε πάντοτε ὁ αὐτός.

★

Ὑπάρχουν τόσαι γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι τὴν ἐπιούσαν τοῦ γάμου των χηρεύουν ἀπὸ τὸν σύζυγον, ποῦ ἀνεδρεύθησαν!

★

Ἀγαπᾷ κανεὶς πολλὰς φορές. Ἀλλὰ μίαν φοράν ἀγαπᾷ κατὰ τρόπον θεῖον, ἀθάνατον. Θεὸς μόνον ἅπαξ ἡμπορεῖ νὰ χρηματίσῃ κανεὶς.

Γεννᾶται κανεὶς ἑραστής, ὅπως γεννᾶται μονικός, ποιητὴς ἢ ζωγράφος.

Μ. ΔΟΝΝΑΙ